

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

Анотація. Розглядається питання актуальності дистанційного навчання в системі вузівської освіти. Уточнюються деякі ключові терміни та різні наукові підходи до цієї проблеми, описано етапи здійснення дистанційного навчання та особливості його навчально - методичного забезпечення в університеті.

Ключові слова: дистанційний курс, електронний обмін інформацією, тьютор, графік вивчення курсу, центр дистанційного навчання.

Аннотация. Рассматриваются вопросы актуальности дистанционного обучения в системе вузовского образования. Уточняются некоторые ключевые термины и разные научные подходы к этой проблеме, описано этапы дистанционного обучения и особенности его учебно-методического обеспечения в университете.

Ключевые слова: дистанционный курс, электронный обмен информацией, тьютор, график изучения курса, центр дистанционного обучения.

Annotation. The question of the distance learning relevance in higher education system is considered. Some key terms and different scientific approaches to this problem are clarified, stages of distance learning implementation and the peculiarities of educational and methodological support in the university are described.

Key words: distance course, e-exchange of information, tutor, graphic of course studying, centre of distance learning.

Економічні, політичні і соціальні зміни, що відбуваються в Україні, й інтеграція в європейське співтовариство та приєднання до Болонської декларації створюють необхідність розвитку такої системи освіти в нашій країні, яка повинна адекватно задовольняти потреби суспільства в освіті. Світовий процес переходу до пост-індустріального інформаційного суспільства, як стверджують фахівці, передбачає, що не менше половини населення повинне мати вищу освіту.

Крім того, з метою підтримання конкурентоспроможності сучасний фахівець змушений постійно розширювати та поглиблювати набуті знання, підвищувати свою кваліфікацію, отримувати нові спеціалізації, а інколи й міняти напрямки освіти. Вирішити всі ці проблеми можливо лише на основі переходу від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта через усе життя».

Одним із ефективних засобів розв'язання цього завдання може служити дистанційне навчання. Воно здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних та телекомунікаційних технологій і, що не менш важливо, не вимагає відволікання від щоденної діяльності великої кількості людей та не потребує великих фінансових витрат від того, хто навчається.

Таким чином, дистанційна освіта, виступаючи альтернативою до традиційного навчання, є тією інноваційною формою навчання, яка здатна забезпечити можливість постійного поновлення знань.

Дистанційне навчання (ДН) визначають як технологію отримання знань за допомогою телекомунікаційних засобів, коли взаємодія того кого, навчають і викладача проходить на відстані.

Дистанційна освіта (ДО) - специфічна організація педагогічного процесу, основним змістом якої є застосування в навчанні комп'ютерної техніки, дистанцій-

них та інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж та засобів зв'язку (телефон, факс, телеграф, пошта та ін.).

На Заході ця форма з'явилася вже давно і має велику популярність серед студентів через її економічність і навчальну ефективність. Дистанційну форму навчання називають «освітою на протязі всього життя», через те, що більшість тих, хто навчається, - дорослі люди. Багато з них вже має вищу освіту, проте через необхідність підвищення кваліфікації, розширення сфери діяльності виникає потреба швидко і якісно засвоїти нові знання і навички роботи. Саме тоді оптимальною формою може стати дистанційне навчання.

У галузі теорії та практики дистанційної освіти працює багато вітчизняних та зарубіжних фахівців, роботи яких сприяють впровадженню цих новітніх технологій у навчальний процес [1,2]. Проте слід зазначити, що серед науковців поки що відсутнє єдине розуміння деяких понять, що стосуються цього типу навчання і, зокрема, таких ключових термінів як «дистанційна освіта» і «дистанційне навчання».

Трактуючи поняття «освіта» як результат навчання, виховання та розвитку особистості, деякі вчені пропонують обмежитись терміном «дистанційне навчання».

Проте аналіз різних трактувань терміна «освіта» у працях сучасних вчених дозволяє виділити серед його лексико - семантичних варіантів («результат навчання», «одна із соціально-духовних цінностей») також варіант «система освіти», що дозволяє, на нашу думку, використовувати терміни «дистанційна освіта» та «дистанційне навчання» саме в такому значенні недиференційовано.

Неадекватно наповнюється і зміст поняття дистанційної освіти. Відомо, що ця форма навчання знайшла широке розповсюдження у всьому світі і має, по суті, інтернаціональний характер. В Україні розроблена «Програма розвитку системи дистанційного навчання на 2004 -2006 роки», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2003 р. № 1494.

Аналіз різних підходів до розуміння дистанційної освіти показує, що найбільш поширеними є її дві моделі, які базуються на різних джерелах: «британська» (або асинхронна, індивідуальна) та «американська» (синхронна, групова). Перша модель виходить із розуміння дистанційної освіти як особливої заочної форми навчання, зорієнтованої, в першу чергу, на самостійність навчання тих, хто прагне отримати основну чи додаткову освіту без відриву від їх професійної діяльності.

Рівень освіти при такій моделі забезпечується спеціально розробленими навчально-методичними комплексами, системою психолого-педагогічної підтримки студента у формі групових занять та індивідуальних консультацій, системою рейтингової атестації централізованого моніторингу якості освіти.

В основі американської моделі дистанційної освіти лежить її розуміння як форми очної освіти, в якій безпосередній аудіовізуальний контакт викладача з аудиторією замінює очною телекомунікацією, опосередкованими технічними каналами та засобами.

Особливість дистанційної освіти полягає тут, насамперед, у застосуванні нових телекомунікаційних технологій, а сама система освіти залишається головним чином традиційною. В американській моделі відсутній інститут тьюторів, а рівень якості освіти забезпечується за рахунок контролю якості її інтерактивної телекомунікації.

Подібні трактування знаходимо у вітчизняній літературі, згідно з якими система дистанційного навчання використовуються не тільки як засіб одержання освіти дистанційним способом, а і як засіб реалізації комп'ютерної технології на-

вчання за будь-якою формою (очною, заочною), спрямованою на активізацію самостійної роботи студентів, підвищення якості й об'єктивності процесу контролю та оцінки знань студентів.

Таке розуміння дистанційної освіти, при якому акцент робиться лише на освітньо-інформаційних технологіях, приводить деяких фахівців до думки, що слід взагалі відмовитись від поняття «дистанційна освіта» або відмовитись від нього у випадку, коли мова йде про заочне навчання, та користуватись вже звичними термінами «денна», «заочна», «вечірня» форми навчання. Ми вважаємо, що дистанційна освіта базується на іншій психології, інших педагогічних методах та принципах.

Таким чином, дистанційна освіта, виступає альтернативною до традиційного навчання, є тією інноваційною формою навчання, яка здатна забезпечити можливість постійного поновлення знань.

Тобто, дистанційне навчання - це форма відкритої освіти з використанням комп'ютерних та комунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів, студентів та адміністрації університету на різних етапах навчання, і передбачає самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі, більшість з яких підготовлені і постійно удосконалюються викладачами.

У нашому вузі приділяється значна увага впровадженню дистанційних технологій освіти у навчальний процес.

Основним для успішного впровадження ДН є людський фактор. Якісне ДН можливо лише тоді, коли в вузі є якісне традиційне навчання.

Тільки спираючись на високоякісний викладацький склад можна забезпечити зміст навчання, що відповідає світовим стандартам.

Наступним за значимістю, як ми вважаємо, є технологічний фактор. Розробка електронних видань можлива при наявності у вузі відповідних інформаційних технологій (пакетів програм) і досвідчених спеціалістів в галузі їх застосування.

В університеті є все необхідне для дистанційного навчання:

- застосовується доступ до комп'ютера, вихід до мережі Internet. (Якщо такої можливості немає, кейсова форма: коли студенту видається так званий «кейс», що містить усі необхідні навчальні матеріали і посібники).

- бажання навчатися і вміння працювати самостійно. Це дуже важливо тому, що саме від цих двох рис залежить ефективність всього навчального процесу.

Дистанційне навчання в основному орієнтоване на:

- молодь, для якої не існує можливості отримати високоякісну освіту через обмежену спроможність традиційної системи освіти;

- осіб, які суміщають навчання з роботою;

- інвалідів, що не можуть відвідувати заняття в університеті;

- осіб, проживання яких віддалене;

- матерів, що годують дітей;

- осіб, які проходять дійсну термінову службу в Збройних Силах;

- осіб, що бажають здобути нові знання або другу освіту, тощо.

Досвід свідчить про переваги дистанційного навчання:

- технологія навчання більш гнучка і спрямована на тих, хто хоче здобути кон'юнктуру спеціальність, перекваліфікуватись чи підвищити свій освітній рівень;

- індивідуальний підхід до кожного. Викладач дистанційної форми виступає більше у ролі помічника, наставника, радника, саме тому за кордоном він називається tutor (тьютор), тобто змінюється роль викладача на помічника - наставника, що спрямовує студента у процесі навчання; причому у того викладача, якого обере сам студент;

- крім індивідуальної роботи, в системах дистанційного навчання часто організується робота у невеликих групах. Робота у групах може мати суттєвий вплив на засвоєння навчального матеріалу. Колективна робота над виданнями та проектами може сягати міжнародної кооперації.

Всі інформаційні дані про навчальний процес студент може отримати на веб-сайті Центру дистанційного навчання електронною поштою від викладача, методиста або консультанта (тьютора). Етапи проходження навчання студента фіксуються організаційно-адміністративною системою університету (електронний деканат) і заносяться у відомість успішності, яка є доступною викладачу-тьютору та студенту. У відомості успішності фіксується статистика учбового процесу, а також повні протоколи виконання завдань тестів контрольних, курсових робіт та курсових проєктів у ході навчального процесу.

Крім того до послуг студента надається електронна бібліотека, яка несе інформацію про основну та додаткову учбову літературу або її адресу в Інтернеті.

Стратегія навчання та вивчення курсу дистанційної освіти здійснюється на основі поєднання: очних занять; самостійного вивчення студентами матеріалів курсу; активних форм проведення занять у вигляді практикумів, дискусій та контролю з використанням тестів у дистанційному режимі за допомогою інформаційних технологій; заключного оцінювання знань на очній сесії. Організація навчання за дистанційним курсом здійснюється наступними етапами:

I. Очна настановна сесія.

II. Навчання у дистанційному режимі.

III. Очна екзаменаційна сесія.

Протягом настановної сесії студенти прослуховують вступ до курсів дистанційної освіти, отримують друковані методичні матеріали, засоби доступу до електронних навчальних джерел та обирають тему індивідуальної роботи.

Навчання у дистанційному режимі передбачає:

- самостійне вивчення теоретичного матеріалу;
- самоконтроль у вигляді тестування;
- участь у практичних (лабораторних) заняттях шляхом вирішення виробничих ситуацій, передбачених курсом;
- участь у семінарських заняттях та обговорення актуальних питань;
- контроль знань, вмінь, навичок з використанням тестів.

Під час навчання у дистанційному режимі забезпечується можливість електронного обміну інформацією між викладачами та студентами для отримання останніми консультацій, коментарів та пояснень до навчально-методичних розробок та передачі виконаних індивідуальних робіт. Для цього використовують функції електронної пошти.

Очна екзаменаційна сесія забезпечує підсумковий контроль знань, умінь та навичок студентів.

Організація навчання передбачає вірно розплановані етапи засвоєння курсу: лекційні заняття, практичні і лабораторні заняття, семінари, форуми, виконання контрольних та курсових робіт, консультації з навчальних дисциплін, самостійну роботу, яка є основною формою отримання знань. У процесі навчання важлива роль надається контролю отриманих знань, та методиці їх оцінювання за етапами навчання. Заключна стадія навчання передбачає повторювання й узагальнення. На цій стадії закріплюються отримані знання, уміння, доводиться їх рівень до рівня навичок та попиту творчої діяльності і відбувається очне спілкування з

викладачем (тьютором) в університеті. Обов'язковою умовою успішного навчання є безперервність, регулярність занять, повнота та систематичність виконання усіх завдань. Час потрібно планувати таким чином, щоб протягом усього періоду для навчання виділялося щоденно 30-40 хвилин.

Під час навчання студент повинен:

Послідовно вивчати теоретичний матеріал курсу, наданий в навчальному посібнику цієї дисципліни.

Проводити самоконтроль отриманих знань шляхом самотестування (згідно тестів або питань, які запропоновані з відповідної навчальної дисципліни в кожному навчальному посібнику).

Після вивчення кожного навчального змістового модуля дисципліни необхідно виконувати тести поточного контролю отриманих знань з доведенням результатів виконання до викладача - тьютора і отриманням позитивної оцінки за результатами тестування (що обумовлюється певною кількістю балів).

Під час вивчення навчальної дисципліни студенту пропонується прийняти участь в семінарах, форумах (з певних тем). Графік проведення семінарів, чатів, форумів (з запропонованими темами) надається студенту заздалегідь. Викладач - тьютор готує інформаційний лист з детальною інструкцією проведення такого виду знань. У чатах одночасно приймають участь декілька студентів, що вивчають навчальну дисципліну. Активність участі в цих заняттях також оцінюється викладачем - тьютором певною кількістю балів.

Для закріплення вивченого теоретичного курсу студенту необхідно виконати усі, передбачені навчальним планом контрольні, лабораторні, курсові роботи чи курсові проекти, які мають бути передані в Центр дистанційного навчання або відповідну кафедру університету і захищені у викладача курсу особисто. Виконані і захищені роботи, бали, отримані на заліку/іспиті дають можливість переведення студента на наступний етап навчання.

Передача виконаних контрольних та курсових робіт здійснюється електронною поштою або іншим шляхом (особисто, поштою тощо).

При вивченні навчальної дисципліни передбачається спілкування студента з викладачем - тьютором та викладачем цього курсу; і спілкування планується у вигляді on-line консультацій, розклад яких попередньо надається студенту на дошці оголошень, а також шляхом листування електронною поштою.

Після закінчення вивчення навчальної дисципліни студенту необхідно пройти підсумковий контроль знань.

Розклад термінів надається студенту попередньо і може бути уточненим на дошці об'яв сайту Центру дистанційного навчання університету. Підсумковий контроль знань може проводитись в усній, письмовій формі або проводиться у вигляді тестування з використанням комп'ютерів. При підсумковому контролі знань обов'язкове очне спілкування студента і викладача. Результати підсумкового контролю оцінюються балами.

Проведення заліків та іспитів планується навчальним планом-графіком і надається студенту попередньо, разом з навчальними матеріалами. Заліки та іспити проводяться при очному спілкуванні з викладачем на базі навчального центру або у навчального консультаційного центру. Дозвіл на участь в заліку або іспиті надається викладачем курсу (викладач - тьютор) на основі загальної кількості отриманих балів при вивченні певного навчального курсу.

З використанням дистанційного навчання в умовах створення загальноєвропейського простору вищої освіти намічається перехід від «системи, що орієнтована на викладача» до «системи, що орієнтована на студента». Роль викладача у такій системі - це надання допомоги студенту в процесі самостійного навчання.

Перехід до дистанційного процесу навчання й отримання освіти з використанням безмежних можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та комп'ютерних мультимедійних засобів - стратегічно виправданий шлях створення умов для якісної та масово доступної освіти, прискорення розвитку суспільства, створення умов відкритості роботи урядових інституцій, держави в цілому і, як кінцевий результат, поліпшення економічної ситуації країни.

Література:

1. *Методи та принципи дистанційного навчання // Матеріали семінару, проведеного Радою Міжнародних наукових досліджень та обмінів. - Київ, 1999.*
2. В. Хассон. Е. Вотерман *Критерії якості дистанційної освіти // Вища школа. - К, 2004.*
3. Андреев А.А. *К вопросу об определении понятий «дистанционное обучение» // Открытое образование. - М, 1998. № 4.*
4. Густырь А. В. *К определению терминологического стандарта открытого и дистанционного образования // Проблемы нормативно-правового обеспечения открытого образования. - М., 2001.*
5. С. А. Мазаракі. *Навчання і виховання - органічно-єдиний процес // Вища школа, - К., 2004. - № 5-6.*
6. А. Л. Назаренко, В. А. Дугарцыренова. *Дистанционное обучение иностранным языкам: принципы, преимущества и проблемы // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. - М., 2005. - № 1.*

УДК 378:004.9

А.О. ЯРОШЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. В статті аналізується процес впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в сучасній вищій школі. Дано обґрунтування того, що тільки спільний творчий процес викладача і студента в оволодінні інформаційно-освітнього простору може забезпечити розуміння його цілості.

Ключові слова: комунікація, інформаційно-комунікаційні технології інформаційні комунікаційні засоби, інформаційно-комунікаційне забезпечення.

Аннотация. В статье анализируются процессы внедрения информационно-коммуникационных технологий в современной высшей школе. Обосновывается, что только совместный творческий процесс преподавателя и студента в освоении информационно-образовательного пространства может полностью обеспечить понимание обеими участниками его целостности.

Ключевые слова: коммуникация, информационно-коммуникационные технологии, информационные коммуникационные средства, информационно-коммуникационное обеспечение.

Annotation. Peculiarities of information technologies introduction into educational process of modern Higher School are analyzed in the given issue. It is founded that only collaboration between teacher and student in mastering information educational scope enables both participants in full measure to realize its integrity.

Keywords: communication, of informatively communications technologies, informative of communications facilities, of informatively communication providing.